

МЕТАФОРИЧНЕ ПОЗНАЧЕННЯ РИС ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ В НІМЕЦЬКИХ ПРИСЛІВ'ЯХ І ПРИКАЗКАХ

Г. С. Ляшова, Л. С. Данил

Анотація. У пропонованому дослідженні вивчені питання функціонування метафоричних позначень рис характеру людини. Досліджено прислів'я та приказки. Було здійснено поділення лексичних одиниць за тематичними блоками. Розглянуто способи розуміння метафори у прислів'ях і приказках.

Ключові слова: метафора, риси характеру людини, зооморфізм.

Проблема представленої роботи зумовлена тим, що метафора володіє високим образним потенціалом, вона тісно пов'язана з культурою, традиціями, менталітетом народу. Зважаючи на це, постає проблема визначення метафоричного позначення рис характеру людини за допомогою прислів'їв та приказок.

Актуальність представленої роботи зумовлена в недостатньому дослідженні метафоричного позначення рис характеру людини в німецьких прислів'ях та приказках.

Об'єктом дослідження є метафоричні позначення рис характеру людини в німецьких прислів'ях і приказках.

Предметом дослідження є особливості подачі інформації, де зустрічається метафоричне перенесення в усно народної творчості.

Метою роботи є опис функціональних особливостей метафоричного позначення рис характеру людини в німецьких прислів'ях і приказках.

Протягом багатьох років прислів'я та приказки привертати до себе увагу дослідників і лінгвістів. Такі лінгвісти, як Є. О. Ляцкій, О. О. Потєбня, І. М. Снегірьов, В. І. Даль та інші, спостерігали походження, значення та пізнавальну цінність прислів'їв. Найчастіше прислів'я і приказки в вітчизняних та зарубіжних дослідженнях розглядаються як види фольклору. Щодо питання про належність прислів'їв й приказок до одиниць мови й зараз залишається спірним і невирішеним.

Необхідно підкреслити, що прислів'я та приказки використовуються в тексті без уточнення. Вони формують значення, котре властиве певному контексту. Ми можемо казати також про переосмислення значення прислів'я, так як вони у своєму значенні володіють буквальним та переносним значеннями. Не зважаючи на це, прислів'я все ж таки пов'язані з асоціативним мисленням.

Як відомо, основним завданням прислів'їв і приказок є відображення загальновідомого явища життя, а також відображати погляди самої людини. За своєю структурою, прислів'я зручні, оскільки вони в більшості випадку короткі і легкі на запам'ятовування. Головна відмінність прислів'я від приказки в тому, що перша виступає в структурному плані, в ролі закінченої пропозиції, в той час, як друга – лише словосполучення, тобто частина пропозиції. Прислів'я характеризуються відсутністю автора, широкою вживаністю, наявністю моралі та наявністю короткого завершеного висловлюванні.

Прислів'я, що містять метафору, сприяють розвитку спостережливості. Безумовно, прислів'я розвивають у людей творче, образне бачення предмета, яке сприяє накопиченню образних узагальнень. Найчастіше для того, щоб зрозуміти сенс метафоричного прислів'я, необхідне знання контексту, ситуації. Іноді метафоричні висловлювання мають парадоксальні точки зору. Метафора діє завжди по-новому в різних прислів'ях, так як передає різні думки і емоції.

Як і у випадках з лексичними одиницями, все прислів'я поділяються на два типи: прислів'я з позитивною (заохочення) і негативною (засудження) конотацією. Найчастіше оцінювання прислів'їв орієнтоване на людину, її характер і вчинки. Приказки та прислів'я дають мовцеві можливість охарактеризувати людину, розкрити відношення між ним (мовцем) та адресатом, дати пораду кому-небудь.

Процес метафоризації широко поширений в прислів'ях і приказках. Саме метафора дає можливість прислів'ям поєднати в собі два значення (пряме й переносне). Найчастіше, в прислів'ях, як уже була зазначено вище, мається на увазі людина або його дії, але передається це за допомогою подібності до різних тварин, предметів і т. д. У всіх досліджуваних нами прислів'ях німецької мови можна спостерігати оцінне ставлення до таких рис характеру людини як, скупість, боягузтво, дурість, гордість і т. д. Для вірного трактування і розуміння прислів'їв, як і самих лексичних одиниць, потрібен контекст, а також розуміння відносин між мовцем і об'єктом (прислів'я може мати, як і жартівливий, так і осудливий характер).

Крім того, слід приділити увагу тим навичкам, якими навчаються при використанні прислів'їв і приказок. Сюди необхідно віднести розвиток творчого мислення. У деяких випадках неможливо здогадатися про первинний сенс приказки, саме тому вона включає в себе якусь таємницю і загадку. Перш за все, слід розуміти, що метафора, це не буквально значення слова або виразу, що в черговий раз вимагає від читача розуміння значення.

У проведеному дослідженні ми використовували словник «Deutsches Sprichwörter-Lexikon von Karl Friedrich Wilhelm Wander», де було виділено 56 прислів'їв, які мають відношення до метафоричного позначення рис характеру людини.

23 лексичні одиниці відносяться до тематичного блоку «Тваринний світ», що доводить те, що зооморфізми є найбільш уживаними у німецькій мові. Тварина, яка найбільш часто порівнюється з людиною в прислів'ях, напр.: *der Affe* 'дурень', наприклад *Affen, Frauen, trunkener Mann, kein Ding lang heimlich halten kann*. 'Від мавп, жінок і п'яного чоловіка не можна приховати ні одну річ'. Слід звернути увагу, що часто (у випадках пов'язаних з зооморфізмами) прислів'я мають декілька інтерпретацій, наприклад у випадку з таким прислів'ям, як: *Der Affe bleibt ein Aff, und würd er König oder Pfaff* 'мавпа залишиться мавпою, навіть якщо вона стане королем або священиком'. У цьому випадку слово *der Affe* можна трактувати, і як 'мавпа', і як 'дурень'. Таким чином, можна прийти до висновку, що у випадку з простими зооморфізмами, тобто словами, які складаються з однієї лексичної одиниці і на основі яких-небудь подібностей належать до людини, існує складність вірного тлумачення того чи іншого прислів'я, хоча, це вочевидь, що під різноманітною твариною мається на увазі чоловік. Слід також врахувати, що метафоричні одиниці рис характеру людини в контексті прислів'їв часто змінюють своє як пряме, так і переносне значення, що в підсумку призводить до зовсім нового трактування всього прислів'я, наприклад *Es summt ihm eine Biene unter der Kappe*. Дослівний переклад – у нього під шапкою дзижчить бджола, насправді, це прислів'я вживають по відношенню до людей, які здаються не зовсім правими, тобто він неправильно думає, у нього щось з головою. Таким чином, значення слова *die Biene* в значенні 'працелюб' стирається, як і стирається пряме значення 'бджола', а замість їх утворюється нове метафоричне позначення людини. Ще однією розповсюдженою лексичною одиницею в цьому тематичному блоці є *der Duckmäuser* 'скиглій', наприклад *Duckmäusern ist nicht zu trauen* 'скигліям не слід довіряти'.

У наступному тематичному блоці «Фізіологія людини» загальновідомими прислів'ями, а разом з ними і лексичними одиницями є *der Dummkopf* 'йолоп', наприклад *Der Dummkopf, welcher schweigt, gilt für weise* 'йолоп, який мовчить, вважається мудрим' і *der Geizhals* 'жлоб', наприклад *Dem Geizhals sind unter allen Pilzen die goldgelbsten die liebsten* 'серед усіх грибів скупарю дорожче той, який найяскравіше блищить'.

З точки зору оцінювання нами було виділено, що з 56 прислів'їв 43 мають негативну конотацію, наприклад *Großmaul ist bei der Arbeit faul* 'базіка ледачий під час роботи', 13 – позитивну, наприклад *Ein fleißiger Spinner hat ein langes Hemde* 'у ярого фантазера і сорочка велика'. Прислів'я, що мають негативний характер найчастіше мають справу із застереженнями або позначенням людини, з негативною точки зору. Цікаво, що існують такі випадки, де лексичні одиниці змінюють свої конотації, наприклад *Sprudelköpfe – gute Köpfe* 'гарячі голови – хороші', де слово *der Sprudelkopf* означає 'гаряча голова'. Насправді 'гарячі голови' – це не завжди позитивна конотація, хоча у випадку з цим прислів'ям мова

йде виключно про позитивне. Таким чином, можна говорити про зміну заздалегідь закладених в основу слова будь-яких характеристик, що свідчить про те, що використання метафори в прислів'ях і приказках має свої правила.

У своїх трактуваннях, прислів'я завжди переслідують якусь мету. З 56 прислів'їв, що були обрані для подальшої роботи, можна зробити висновок, що домінуючою функцією прислів'їв є пояснення якого-небудь об'єкта або його властивостей: 27 прислів'їв, наприклад: *Ein Knauser ist immer arm* 'жмот завжди бідний'; для застереження від якої-небудь небезпеки було знайдено 16 прислів'їв, наприклад: *Aus einem Tiger wird nie ein Lamm* 'тигр ніколи не стане овечкою'; *dem Schmeichler und dem Wolfe ist nicht zu trauen* 'підлабузники і вовку ніколи не можна довіряти'; до провідних функцій відноситься також вихваляння або звеличення будь-якого об'єкта: 8 прислів'їв, наприклад: *ein Sonntagskind stirbt nicht an der Pest* 'улюбленець долі і від чуми не може померти'; *eine kluge Maus lädt sich den Fuchs nicht in ihr Haus* 'розумна миша ніколи не запросить в свій будинок лисицю'; в якості лайки або прокльонів лише 3 прислів'я, наприклад: *Dickkopf – Dummkopf* 'упертюх – це бовдур'; призначення для зображення в жартівливому вигляді чого-небудь є менш поширеною групою, лише 2 прислів'я, наприклад: *ein Leisetreter muss in Holzpantoffeln gehen* 'тихоня хоч би дерев'яні черевики носив'; *Affen und Pfaffen frei sind der Strafen* 'мавпи і священники вільні від штрафів'.

Звідси можна зробити висновок, що найчастіше прислів'я та приказки використовуються для пояснення будь-якого факту або об'єкта, що дає можливість мовцеві висловити свою оцінку даній ситуації (в цьому випадку вибір прислів'я залежить від контексту, а ставлення мовця до об'єкта (жартівливе або засуджує) можна встановити за допомогою інтонації). Друга за кількістю група пов'язана з застереженням, що знову вказує на переважання негативного настрою. Таким чином, можна стверджувати, що, як і у випадку з позитивною і негативною конотаціями, в цілях і завданнях прислів'їв спочатку переважають негативні настрої. Це може бути не завжди пов'язане з об'єктом, а скоріше з ситуацією. Отже, прислів'я, по своїй суті, вже припускає якусь негативну дію в майбутньому і намагається застерегти нас.

Вищенаведений аналіз дає можливість стверджувати, що в прислів'ях стерта грань за гендерним принципом, тобто все прислів'я звернені просто на людину, не роблячи акцент на її стать.

З погляду морфології, тут, як і в попередніх дослідженнях, переважають різні способи словотворення, здебільшого словоскладання. Однак саме в прислів'ях найбільш часто зустрічають метафори по відношенню до характеру людини, які складаються з одного слова, що підкреслює одну з основних функцій прислів'я, а саме стислість, і ясність.

Щодо пунктуації в пропозиціях, то на листі метафори ніяк не виділені, всі речення обмежені за обсягом (у середньому 6–8 слів).

У підсумку наше дослідження показало, метафора за рахунок прислів'їв дозволяє наблизитися і зрозуміти досліджувану мову, його культуру і менталітет людей. Сама метафора в прислів'ях зближує людей і дає більш чітке і творче пояснення чого-небудь. Нами було виявлено, що метафору в прислів'ях можна розуміти двома способами, за рахунок оціночного сенсу прислів'я (позитивний чи негативний), а в разі якщо сенс залишається невизначеним, використовується інший спосіб, а саме контекст, який впливає на оцінний зміст. Найчастіше прислів'я з негативною оцінкою використовуються для позначення, осуду або висміювання поганого характеру або звичок людини, намагаються нас попередити про можливу небезпеку в майбутньому, дають поради. Не дивлячись на це, в більшості випадків чіткий розподіл прислів'їв за оцінними групами є досить складним, суперечливим і в деяких випадках навіть неможливим.

Метафора в галузі усної народної творчості дає змогу відкрити специфічні характеристики життя народу, тобто вона розповсюджує лінгвокраїнознавчу інформацію, дає чітке уявлення про менталітет народу. Можна зробити висновок, що прислів'я, як види текстів, мають функціональні та змістовні ознаки. Розкриття метафоричного потенціалу

прислів'їв дозволяє повністю усвідомити їх тематичну особливість, а також визначити вагому значимість метафор. Вірне й доречне використання прислів'їв і приказок свідчить про рівень освіченості, вихованості та культури людини. А вивчення іноземних прислів'їв дає більш чітке уявлення про менталітет іншої нації.

Аннотація. В даному дослідженні вивчено питання функціонування метафорических означень черт характеру людини. Проаналізовані прислів'я та приказки. Лексическіє єдиниці розподілені на тематическіє блоки. Розглянуті способи розуміння метафори в прислів'ях та приказках.

Ключеві слова: метафора, черта характеру людини, зооморфізм.

Abstract. The paper is devoted to the functioning of animal metaphors for human personality. Proverbs and sayings are analyzed. Lexical units are divided into thematic blocks. The methods of understanding metaphor in proverbs and sayings are considered.

Key words: metaphor, personality trait, zoomorphism

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Deutsches Sprichwörter-Lexikon: ein Hausschatz für das deutsche Volk /Hrsg. Wander, Karl Friedrich Wilhelm. Leipzig: Brockhaus. URL : <http://mdz-nbn-resolving.de/urn:nbn:de:bvb:12-bsb10522900-5>

УДК 81.371

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ ТОПОНІМІВ У РОМАНІ-ФЕНТЕЗІ ДЖ. МАРТІНА «ПІСНЯ ЛЬОДУ Й ПОЛУМ'Я: ГРА ПРЕСТОЛІВ»

А. А. Малахова, О. О. Ситенко

Анотація. У даному дослідженні розкриваються особливості вжитку топонімів у художньому творі Джорджа Мартіна «Пісня Льоду й Полум'я: Гра Престолів», їхнього впливу на загальну картину побудови сюжету художнього твору та аналізу лексико-семантичних і структурних особливостей топонімів. Методологічною основою роботи є структурно-системний підхід. Специфіка досліджуваної теми передбачає застосування описово-компаративного методу, який полягає в зіставленні онімів для встановлення їхніх диференційних ознак, і використовується для об'єднання їхніх функційних особливостей у певні групи та компонентного аналізу для розподілу лексических єдиниць на семантичні компоненти.

Ключові слова: топоніми, власні імена, роман-фентезі, географічні компоненти.

Актуальність даної роботи обумовлена недостатнім рівнем вивчення топонімів у романі-фентезі Джорджа Мартіна «Гра Престолів» та визначається зростаючою зацікавленістю лінгвістів до досліджень ономастических лексических єдиниць, насичених національно-культурним змістом. *Мета* дослідження полягає в аналізі лексическої семантики та структурних елементів побудови власних назв вказаного типу. *Об'єктом* дослідження є топоніми, відібрані з тексту роману, історії Середньовічної Англії, а також власні назви, що є алюзіями на реально існуючі географічні місця. *Предметом* розгляду у роботі постають їхні лексико-семантичні особливості процесу номінації та побудови.

У художньому творі Джорджа Мартіна «Гра Престолів» просторовий елемент представлений читачу як реально існуючий світ. У самій назві циклу «Пісня Льоду й Полум'я» є натяк на певну історичність, таким чином, автор намагається нав'язати читачеві атмосферу героїчного епосу, як наприклад, у «Пісні про Нібелунгів» чи «Пісні про Роланда». Надати достовірності вигаданій реальності покликані широко представлені авторські топоніми: *Riverrun* 'Річкорин', *Winterfell* 'Зимосіч', *Bear Island* 'Ведмежий острів', *Valyria* 'Валірія', *Bay of Seals* 'Тюленьча Затока', *Sea of Dorne* 'Дорнійське море', *Iron Islands* 'Залізні острови', *The Land of Always Winter* 'Вічнозим', *the Wall* 'Стіна', *Westeros* 'Вестерос'.